

KESTÄVÄ
KAUPUNKI

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Ratkaisuja kestäviin kaupunkeihin

Kokoelma Kestävä kaupunki -ohjelmassa
kehitettyjä skaalattavia ratkaisuja

Julkaisijat: Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö 2023

Julkaisun on laatinut Suomen ympäristökeskus Syke osana ympäristöministeriön Kestävä kaupunki -ohjelmaa. Ratkaisukuvaukset perustuvat ohjelmassa tuotettuihin hankeraportteihin, muihin julkaisuihin, verkkosivuihin ja esityksiin. Julkaisun ovat toimittaneet **Nina Ahola**, **Anne Heinola**, **Elise Järvenpää** ja **Sirkku Tuominen** (Syke).

Taitto: **Tuija Sorsa** / Tuidesign

Kansikuva: **Susanna Kekkonen** / Ympäristöministeriön kuvapankki

Valokuvat: **Joona Kotilainen** (s. 15), **Roine Piirainen** (s. 31) ja **Ksenia Senkova** (s. 17) / KuviaSuomesta.fi-palvelu, **Merili Magi** (s. 23) / Pexels.com-palvelu, muut kuvat **Susanna Kekkonen** / Ympäristöministeriön kuvapankki

Esipuhe

Vuosina 2019–2023 toteutetussa Kestävä kaupunki -ohjelmassa on vauhditettu kaupunkien ja kuntien laaja-alaista kestävä kehitystä ja tiivistetty valtion ja kaupunkien kumppanuutta. Työtä on tehty kestävyysulottuvuuksia läpileikkaavasti painopisteinä erityisesti ympäristöllinen ja sosiaalinen kestävyys. Uusia ratkaisuja on kehitetty sekä kaupunkikehittämisen konkreettisiin haasteisiin että kestävä kehityksen strategiseen johtamiseen. Ohjelmaa on toteutettu kokeilukulttuuriperiaatteella uusia toimintatapoja hyödyntäen ja kehittäen. Toteutetuissa noin 80 kehittämishankkeessa ja kokeilussa on ollut mukana yhteensä 95 kaupunkia ja kuntaa ja noin 70 muuta organisaatiota.

Ohjelmassa on syntynyt runsaasti hyviä ratkaisuja, joita olemme laaja-alaisen kestävä kehityksen hengessä halunneet tuoda esimerkinomaisesti yhteen. Ajatuksena on helpottaa kestävyystyön kokonais kuvan ja keskinäisten kytkentöjen ymmärrystä ja siivittää näin kuntien matkaa kestävyysmuutoksen vaihtelevilla poluilla. Tähän hyvien ratkaisujen koosteeseen on koottu valikoitu joukko hyvin skaalattavia ratkaisuja, joilla on erityistä potentiaalia tukea kuntien kestävyysmuutosta. Kuvatut ratkaisut on valittu Suomen ympäristökeskuksen Syken tutkijoiden arvion sekä kaupunki- ja kunta-verkoston näkemysten pohjalta. Kiitokset ratkaisuista kuuluvat erityisesti niiden kehittäjille eli kunille ja muille ohjelman kokeilu- ja kehittämishankkeiden toteutukseen osallistuneille organisaatioille.

Koska ratkaisukooste on rajattu poiminta ohjelman kaikista tuloksista, myös tässä esitellyn kokonaisuuden ulkopuolella on useita hyödyllisiä ja käyttöönoton arvoisia ratkaisuja. Suurin osa Kestävä kaupunki -ohjelman tuloksista on koottu ohjelman esitteeseen ja temaattisiin tuloskoosteisiin, joiden teemoina ovat viherympäristö, kestävän kehityksen johtaminen, sosiaalinen kestävyys ja kestävien kaupunkien suunnittelu. Ohjelman tuloskoosteet, raportit ja julkaisut kootaan ohjelman päätyttyä avoimesti saataville myös Valtioneuvoston Hankeikkunaan. Kaikki ohjelmassa toteutetut hankkeet löytyvät nettisivustolta www.kestavakaupunki.fi.

Kaikki ratkaisut on kehitetty aktiivista hyötykäyttöä varten! Toivomme tämän koosteen osaltaan kannustavan ratkaisujen käyttöönottoon ja vahvistavan niiden skaalausta niin paikallisen vakiinnuttamisen, uusille paikkakunnille tai toimintaympäristöihin vakiinnuttamisen kuin laajemman yhteiskunnallisen muutoksen kautta.

Virve Hokkanen
Ympäristöministeriö

Sisältö

Esipuhe	3
Sisältö	4
Alkusanat	5
Kaupungit matkalla kestävyysmurrokseen	6
Ratkaisut	
Kestävän kaupunkikehityksen avainindikaattorit	8
Kestävän kehityksen budjetointi	10
Kestävän kehityksen sopimusmalli	12
Ympäristövahti-palvelu	14
Kaupunkisuunnittelun aikalisä	16
Viherratkaisut huomioiva aluesuunnittelun työkalu luonto-, ilmasto- ja kulttuuriarvojen edistämiseen: yleisten alueiden moninäkökulmainen tarkastelukehikko	18
Taskupuistot	20
Kestävät palvelut kartalla	22
Osaamista ja osallistumista - lapset ja nuoret mukaan kestävämmän ruokakulttuurin kehittämiseen	24
Innoverstas – keksintöverstas ja materiaalien uudelleenkäyttökeskus	26
Kestävyttä ja osallisuutta ympäristötaiteella	28
Osallistavien toimien kokonaisuus Kuhmossa	30
Malli yhdenvertaisuuden huomioimiseksi vuorovaikutustilaisuuksissa	32
Skidialogin laajentaminen ja kehittäminen kiertotalouden ja vuorovaikutteisen kestävyystyön näkökulmasta	34
Kestävän kaupunkikehityksen kumppanuuspohjainen vauhdittaminen	36
Oppaat ja ohjeistukset	38

Alkusanat

Kestävä kaupunki -ohjelmassa on kehitetty huomattava määrä ratkaisuja, jotka tukevat kuntia ja kaupunkeja matkalla kestävyden edelläkävijöiksi. Tämä julkaisu kokoaa yhteen testattuja hyvin skaalattavia ratkaisuja, jotta kunnat voisivat hyödyntää ja jatkokehittää niitä omaan käyttöönsä myös ohjelman päättymisen jälkeen. Samalla kooste toivottavasti toimii inspiraation ja ideoiden lähteenä.

Kooste sisältää 15 kaupunkien kestävyden edistämistä tukevaa ratkaisua lisätietolinkkeineen. Kuvausten laatimisessa on hyödynnetty hankeraportteja, muita julkaisuja, verkkosivuja ja esityksiä. Ratkaisujen kehittäjiltä pyydettiin kuvausten tarkistusta ja lupaa julkaisemiseen. Kiitämme kaikkia Kestävä kaupunki -ohjelmaan osallistuneita tahoja, jotka ovat kehittäneet tässä koosteessa esiteltyjä ratkaisuja, käytäntöjä tai toimintamalleja.

Koosteeseen mukaan otettujen ratkaisujen valinnassa hyödynnettiin VIPU-hankkeessa¹ laadittuja kriteerejä ja jatkokehitettiin niitä. Ratkaisujen hyödynnettävyyden arviointia tukivat kuntaverkostoille lähetetty kysely ja asiantuntijoille järjestetty työpaja. Ratkaisujen valinnassa kiinnitettiin huomiota tasapainoiseen kokonaisuuteen eri teemojen kesken. Mukaan otettiin sekä suurempia eri kestävyden osa-alueita ja hallinnonaloja läpileikkaavia ratkaisuja että suppeampia, pienemmin resurssien toteutettavissa olevia ratkaisuja. Valittavia ratkaisuja yhdistää se, että niistä löytyy tarkempi kuvaus mahdollista jatkokehittelyä ja hyödyntämistä varten. Mukaan valittujen ratkaisujen ulkopuolelle jäi lisäksi huomattava joukko kiinnostavia ratkaisuja. Osaan niistä on vinkattu ratkaisuihin liittyvissä vinkkilaatikoissa.

Kiinnostavien ratkaisujen löytämiseksi jokainen ratkaisu on luokiteltu johonkin neljästä teemasta: johtaminen ja kumppanuus, kaupunkisuunnittelu, kestävä elämäntapa ja kiertotalous tai sosiaalinen kestävyys ja osallisuus. Lisäksi työkalut on merkitty omalla ikonillaan.

Kaupunkien matka kestävyden edelläkävijöiksi koostuu paitsi yksittäisistä, innovatiivisista kokeiluisista ja ratkaisuista, myös laajemmista kestävyysmurrokseen suuntaavista askeleista. Kaupungeissa tapahtuvan kestävyystyön kokonaiskuvan hahmottamiseksi ratkaisukoosteen alussa on muutoskartta, jossa on esitetty kestävä kaupunkikehityksen yhteyksiä eri järjestelmämurrokseen. Muutoskarttaa kehitettiin Kestävyyspaneelin Kuuden polun kestävyysmurrokset, tabuista toimintaan -raportin² pohjalta. Julkaisussa esitellyt ratkaisut on linkitetty yhteen tai useampaan muutoskartan kokonaisuuteen.

Suomen ympäristökeskuksen toimitustiimi

¹ Kestävän kehityksen vipuvarret – Katsaus hyvien käytäntöjen skaalaamiseen, Demos Helsinki Oy.

² Apajalahti, E-L, Lammensalo L., Lyytimäki J., & Katriina Soini K. toim. Kuuden polun kestävyysmurrokset: tabuista toimintaan. Kestävyyspaneeli, 2021.

Kaupungit matkalla kestävyysmurrokseen

Luonnon monimuotoisuus
ja ihmisen hyvinvointi

Kasvutalouden
ideaalista kestävän
ja oikeudenmukaisen
talouden ideaaliin

Poikkeustilanteiden
hyödyntäminen

Mittaamisen ja
seurannan jatkuva
parantaminen

Kestävyys- murros

Sukupolvikokemukset
ja tulevaisuuden
omistajuuden
huomioiminen

Tilankäytön ja
rakentamisen resurssien
uudelleenahmotus

Kaupunkilaisten, julkisten
toimijoiden ja yritysten
yhteistyön parantaminen

Yhdenvertaisen
osallisuuden
tukeminen

Luonnon monimuotoisuus ja ihmisen hyvinvointi

Luonnon monimuotoisuus ja hyvinvointi on ensiarvoisen tärkeää. Kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyminen tulee turvata, myös mikrobitasolla. Luonto vaikuttaa monilotteisesti ihmisten hyvinvointiin, joten on tärkeää varmistaa kaupunkivihreän saavutettavuus kaikille.

Kasvutalouden ideaalista kestävän ja oikeudenmukaisen talouden ideaaliin

Taloukasvussa ja kuluttamisessa tarvitaan kulttuurinen muutos. Kestävässä taloudessa on kyse kohtuullisuudesta, reiluudesta ja monimuotoisuudesta; tarvitaan oikeudenmukaisesti kasvuriippuvuudesta irtautumiseen tähtäävä malli.

Mittaamisen ja seurannan jatkuva parantaminen

Mittaaminen ja seuranta on usein puutteellista. Mittaaminen ja seuranta luo pohjan tiedolla johtamiseen. Jatkuva kehitystyö mittaamisessa ja seurannassa on tärkeää, jotta pystytään luotettavasti, kokonaisvaltaisesti ja ajantasaisesti hahmottamaan kestävyyden kannalta olennaisia asioita ja systemaattisesti parantamaan niitä.

Tilankäytön ja rakentamisen resurssien uudelleenahmotus

Käyttämättömiä tai vähällä käytöllä olevia rakennetun ympäristön resursseja tulee hyödyntää siten, että ehkäistään tarvetta uusiotuotannolle, voidaan säästää olemassa olevaa kaupunkirakennetta ja -vihreää. Esimerkiksi vanhaa rakennuskantaa tulisi hyödyntää enemmän uudisrakentamisen sijaan. Samalla tämä tarjoaa mahdollisuuden sekoittuneeseen kaupunkirakenteeseen, kaupunkiympäristöön ja -kulttuuriin.

Yhdenvertaisen osallisuuden tukeminen

Osallisuus on kokemusta yhteiskuntaan kuulumisesta ja kytkeytyy tasa-arvoon sekä hyvinvointiin. Tarvitaan myös erilaisia ja helposti lähestyttäviä osallistumisen muotoja sekä erityisryhmien ja -tarpeiden huomioimista, jotta osallisuus on yhdenvertaista. Ihmiset voivat vaikuttaa heitä koskeviin ja heille tärkeisiin asioihin. Esimerkiksi taide ja kulttuuri voivat toimia merkittävänä osallisuuden välineenä ja siltana.

Kaupunkilaisten, julkisten toimijoiden ja yritysten yhteistyön parantaminen

Kestävyysmurrokseen tarvitaan kaikkia toimijoita ja yhteistyöllä saadaan kestävyystyöhön moninäkökulmaisuutta ja vaikuttavuutta. On ymmärrettävä näiden toimijoiden keskinäisriippuvuudet ja mahdollisuudet tukea toisiaan.

Sukupolvikokemukset ja tulevaisuuden omistajuuden huomioiminen

Eri sukupolvien näkemykset ja tottumukset esimerkiksi materiaalisen kasvun tärkeydestä, jakamistaloudesta ja yhteiskäytöstä voivat erota toisistaan. Sukupolvet erityispiirteineen tulee valjastaa muutokseen. Myös ylisukupolvisiin kokemuksiin esimerkiksi köyhyydestä, niukkuudesta ja näiden kanssa pärjäämisestä tulee tarttua.

Poikkeustilanteiden hyödyntäminen

Poikkeustilanteet tarjoavat sysäyksen merkittäviin ja kauaskantoisiin kulttuurin, toimintatapojen tai ajattelun muutoksiin. Poikkeustilanteet tulee valjastaa kestävyysmurrokseen. Tästä esimerkkeinä pandemiat ja konfliktitilanteet, jotka voivat edistää omavaraisuuden, vertaisavun ja tukiverkoston merkitystä sekä energiatuotannon paikallistamista ja huoltovarmuuden parantamista. Muutosta tulee tehdä muulloinkin kuin poikkeustilanteissa.

Kestävän kaupunkikehityksen avainindikaattorit

Kenelle: Kaikille kunnille

Kehittäjät: Suomen ympäristökeskus, Motiva

Kestävän kaupunkikehityksen avainindikaattoreita on kehitetty kahdessa hankkeessa. Ensimmäisessä tuettiin Suomen kansallista raportointia YK:n uuteen kaupunkikehitysohjelmaan (New Urban Agenda, NUA) sekä kehitettiin indikaattoreita kansallisen kestävän kaupunkikehityksen seurannan tueksi. Hankkeessa tehtiin ehdotus kestävää kaupunkikehitystä kuvaavaksi indikaattorisarjaksi. Indikaattorit jaoteltiin 13 ilmiön alle, ja niitä on yhteensä 46.

Jatkohankkeessa toteutettiin kestävän kaupunkikehityksen avainindikaattoreiden käytännön testaus erikokoisissa kaupungeissa ja kunnissa sekä niiden integrointia kuntien johtamisen, suunnittelun ja seurannan prosesseihin. Mukana kehitystyössä oli yli 10 organisaatiota, pääosin kuntia. Hankkeessa kehitettiin myös Power BI -pohjainen indikaattoripalvelu, joka helpottaa tiedon hyödyntämistä johtamisen ja kaupunkien kehittämisen tukena. Tietoja on kerätty hankkeeseen osallistuneista kunnista. Jatkossa palvelua on tarkoitus laajentaa kattamaan kaikki kunnat. Indikaattoripalvelu julkaistaan osoitteessa syke.fi/kestavankunnanindikaattorit.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Avainindikaattorit ja niistä muodostettu Power BI -pohjainen indikaattoripalvelu tukevat kestävän kehityksen eri osa-alueiden johtamista eri aluetasoilla. Tavoitteena on, että kunnat saavat vertailukelpoista tietoa ja indikaattoreista muodostuu aikasarjoja kestävän kaupunkikehityksen seurantaan. Kokonaisuuteen kuuluu metatietokuvaukset kustakin indikaattorista, sillä indikaattorien hyödynnettävyyden ja vertailukelpoisuuden näkökulmasta on tärkeää, että ne tuotetaan läpinäkyvästi ja samoin menetelmin vuodesta toiseen.

Indikaattoritietoa käytetään kaupunkistrategioiden ja muiden strategioiden, ohjelmien ja tiekarttojen toteutuksessa ja seurannassa sekä seurantaa tukevissa palveluissa. Tietoa voidaan hyödyntää myös kansainvälisessä raportoinnissa.

Kestävän kaupunkikehityksen avainindikaattorit

SOSIAALISET INDIKAATTORIT

Terveys ja mielenterveys

- Koettu hyvinvointi
- Positiivinen mielenterveys
- Yksinäisyys
- Koulukiusaaminen
- Lihavuus
- Sairastavuus-/ Terveysindeksi

Yhdenvertaisuus, osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet

- Gini-kerroin
- Alueellisen eriytymisen indeksi
- Rakennetun ympäristön esteettömyys
- Digitaalisen ympäristön saavutettavuus
- Äänestysaktiivisuus eri vaaleissa
- Osallisuusindikaattori

Turvallisuus

- Koettu turvallisuus
- Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset
- Tapaturmat

Toimeentulo

- Pienituloisten osuus
- Työttömyysaste
- Asunnottomuus
- Asumiskustannusten osuus tuloista

TALOUS/MAANKÄYTTÖ- INDIKAATTORIT

Maankäyttö ja kaupungistuminen

- Uudisrakentaminen ja rakennetun alueen laajeneminen kaupunki- ja maaseutualueilla
- Jalankulku- ja joukkoliikenneväyhykkeen osuus väestöstä ja työpaikoista kaupunkiseututaajajamissa
- Asuntojen uudisrakentaminen jalankulku- ja joukkoliikenneväyhykkeelle
- Virkistysalueiden saavutettavuus - lähivirkistysalueet
- Virkistysalueiden saavutettavuus - laajat alueet
- Lähipalvelujen saavutettavuus

Koulutus, tutkimus ja kehitys ja yritystoiminta

- Koulutusrakenne
- Tutkimus- ja kehittämistoimintamienot
- Ympäristöliiketoiminta

Julkisen talouden kestävyys

- Työllisyysaste
- Verokertymä
- Julkisen talouden velka

YMPÄRISTÖ- INDIKAATTORIT

Ilmastonmuutos

- Kasvihuonekaasupäästöt (käyttöperäiset)
- Kasvihuonekaasupäästöt (kulutusperäiset)
- Puuston hiilinielut
- Uusiutuvan energian tuotanto
- Kulkumuotojakauma

Luonnon monimuotoisuus

- Viheralueiden määrä kaupungin urbaanista alueesta
- Suojeltujen alueiden pinta-ala
- Vanhojen metsien osuus metsämaasta

Ilmanlaatu

- Ilmansaasteet
- WHO-ohjearvoja suuremmille ilmansaasteepitoisuuksille altistuneet (erityisesti PM2.5 ja NOx)

Luonnonvarat ja kiertotalous

- Kuntien vastuulla olevan yhdyskuntajätteen määrä, jätehuollon ohjauksen kunnianhimo
- Maamassojen hyödyntämisaste
- Materiaalivirrat

Vesistöjen tila

- Jäteveden puhdistusprosentit
- Vesistöihin joutuva typpi-, fosfori ja hapenkulutuskuorma (kokonaiskuormitus, teollisuuden/ yhdyskuntien/hajakuormitus)
- Jokien, järvien ja rannikkoalueiden ekologinen tila.

Kemikaalit ympäristössä

- Haitta-aineita kaloissa
- PFAS (ikuisuuskemikaali)

Vinkki!

Tutustu myös [Kestävän kehityksen tavoitteiden asetanta ja mittaaminen kunnissa -hankkeeseen](#) ja [Vipinää kestävään kehitykseen - Agenda 2030 -työkirjaan kunnille](#)

- ▶ Lähde: Ilo irti indikaattoreista! Kestävän kaupunkikehityksen avainindikaattorit käyttöön (KEKANUA II) -hankkeen loppuseminaarin 22.11.2023 [esitysdiat](#)

Hanke: Kestävän kaupunkikehityksen indikaattoriyö (KEKANUA) ja Ilo irti indikaattoreista! (KEKANUAII)

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » [Hankkeiden tiedot ja julkaisut](#) Suomen ympäristökeskuksen sivuilla
- » Lyytimäki, J., Merenheimo, T. & Reinikainen T. (2023) [Kestävän kaupunkikehityksen indikaattorit tehoavasti käyttöön](#). Ympäristö ja Terveys 6/2023: 50–56.
- » Reinikainen, T., Lyytimäki, J., Nufar, F., Nieminen, H. & Nyberg, E. (2022). [Kestävän kaupunkikehityksen indikaattorit: YK:n kaupunkikehitysohjelman ja kestävä kaupunkikehityksen kansallinen seuranta](#). Ympäristöministeriön julkaisuja 15/2022. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla

Kestävän kehityksen budjetointi

Kenelle: Kaikille kunnille

Kehittäjät: Motiva, Helsinki, Imatra, Kuhmo, Muurame, Oulu, Turku

Kestävän kehityksen budjetointihankkeen tavoitteena oli tunnistaa kestävä kehitys ja talouden yhteyksiä sekä kytkeä kestävä kehitys kuntien talouden suunnitteluun ja seurannan prosesseihin.

Työn pohjaksi koostettiin yhdessä näkemys kestävä kehitys budjetoinnin määritelmästä. Kuntien nykytilanne kestävyuden johtamisessa kartoitettiin käyttäen viitekehyksinä Resurssiviisaiden kuntien talous- ja ilmastojohtamisen (Reetta) toimintamallia, joka jakaantuu neljään kokonaisuuteen: talous- ja kestävyysjohtamiseen strategiseen perustaan, talouden suunnitteluun, talouden ja kestävyystyön seurantaan sekä hankintoihin. Lisäksi nykytilan arvioinnissa tunnistettiin kuntien vahvuuksia ja kehityskohteita näihin kokonaisuuksiin liittyen. Kestävän budjetoinnin todettiin olevan iteratiivinen prosessi, joka rakentuu vaiheittain. Budjetoinnin etenemiseen kuntaorganisaatiossa työstettiin yhdessä vaiheistettu etenemisen malli.

Ratkaisun kehittäjäkunnat testasivat ja sovelsivat budjetointia kuudessa teemassa: kestävä luonto- budjetointi (Muurame), ympäristöbudjetointi (Oulu), ilmiölähtöinen budjetointi (Turku), lasten ja nuorten osallistaminen budjetointiin (Kuhmo), osallistava budjetointi varhaiskasvatuksessa (Imatra), vaikuttava ja kestävä budjetointi (Helsinki). Lisäksi kestävä kehitys budjetoinnissa merkittävänä tukena toimi hankkeessa muodostettu sparrausryhmä, jossa oli edustettuina valtioneuvoston kanslia, valtionvarainministeriö, valtiontalouden tarkastusvirasto, Kuntaliitto, ympäristöministeriö ja Motiva.

BUDJETOINNIN ETENEMISEN MALLI

- ⇒ Budjetin määrittely
- ⇒ Yhteinen ymmärrys talouspuolen kanssa
- ⇒ Talousarviovalmistelu ja -ohjeistus
- ⇒ Toimialojen sitouttaminen, vastuuttaminen
- ⇒ Toimenpiteiden valinta
- ⇒ Seurannan suunnittelu ja ohjeistus
- ⇒ Tietojen keräämisen, esittämisen ja hyödyntämisen suunnittelu

► Lähde: Budjetoinnin etenemisen malli ©Motiva. Kestävän kehityksen budjetointi -kokemukset ja opit kunnista

Hyödyt ja sovelluskohteet

Kestävän kehityksen näkökulma konkretisoituu kuntien arkeen taloudellisen suunnittelun kautta. Kestävän kehityksen budjetoinnille ei ole yhtä oikeaa toimintamallia eikä tarkkaan lukittua määritelmää, vaan kunnat voivat toteuttaa kestävän kehityksen budjetoinnin kehystä eri tavoin. Kunnat voivat hyödyntää hankkeessa käytettyä toimintamallia sekä budjetoinnin etenemisen mallia ja ohjeistusta. Lisäapuna ja esimerkkinä toimivat kaupunkien tulokortit, joissa kuvataan kestävän kehityksen budjetoinnin sovelluksia eri teemoihin.

Ratkaisun kehittäjät suosittavat, että:

- Kestävän kehityksen budjetointi tulisi kytkeä kunnan koko kestävyden johtamiseen ja talouden vuosisuunnitteluun
- Poikkileikkaavaan yhteistyöhön kuntaorganisaation sisällä ja kuntakonsernissa kiinnitetään erityistä huomiota

Hanke: Kestävän kehityksen budjetointi

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » [Kestävän kehityksen budjetoinnin loppuraportti Kestävä kaupunki-ohjelman sivuilla](#)
 - » [Kestävän kehityksen budjetoinnin tulokortit Motivan sivuilla](#)
-

Kestävän kehityksen sopimusmalli

Kenelle: Ratkaisun toimintamallit on kehitetty erityisesti alle 10 000 asukkaan kuntien tarpeisiin
Kehittäjät: Kuhmon kaupunki

Kestävän kehityksen sopimuksen ajatuksena on, että eri toimijat sitoutuvat yhdessä kunnan kanssa edistämään kaupunkistrategian arvojen mukaista kestävästä kehitystä, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Sopimusten tavoitteena on lisätä kestävästä kehityksestä vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta yhteistyön, yhteiskehittämisen ja kokemusosaamisen avulla sekä vastata omalta osaltaan kaupunkistrategiassa määriteltyihin tavoitteisiin. Keskiössä on yhdessä tekeminen. Kokeiluhankkeessa luotiin sopimusmallille teoreettinen tausta, kriteeristö sekä sopimus pohja tuleville sopimuksille. Kuhmon sopimusmallin laadinnassa hyödynnettiin maaseutukehittämisessä käytettyjä sopimuksia.

Kestävän kehityksen sopimuksen kriteerit

1. Sopimus sisältää konkreettisen kehittämistavoitteen, tavoitteita voi olla myös useampi.
2. Ei riitä, että luvataan edistää jotain asiaa. Pitää kertoa, miten edistetään ja mahdollisuuksien mukaan myös aikataulu toteutukselle.
3. Sopimus edistää yhtä tai useampaa Kuhmon kaupunkistrategian tavoitteista. Sopimukseen kirjataan näkyviin, mihin strategian osa-alueeseen sopimus liittyy.
4. Sopimuksen täytyy olla kestävästä kehityksestä periaatteiden mukainen.
5. Sopimukseen kirjataan näkyviin myös Kuhmon kaupungin osuus yhteistyössä.
+ Uudet innovaatiot ovat aina plussaa.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Sopimusten vaikuttavuus syntyy ottamalla tavoitteeksi pysyvät yhteistyörakenteet kunnan ja eri toimijoiden kanssa. Pidemmän aikavälin tavoitteeksi voidaan asettaa pyrkimys strategiseen kestävästä kehityksestä kumppanuuteen. Kestävästä kehityksestä sopimus toimii kunnan sisäisenä ohjauksena, jonka avulla suunnitelmallisuus ja kokonaisuuden koordinoiminen helpottuvat. Sopimuksilla tuodaan esille entistä paremmin myös yhdistysten ja yhteisöjen kestävästä kehityksestä työtä.

Hanke: Täyttä elämää Kuhmossa – Kestävä kehitys elämään arjen teoissa

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
 - » Kestävästä kehityksestä sopimusmallin kuvaus hankkeen väliraportissa (s. 9)
-

Vinkki!

Tutustu myös valtioneuvoston kanslian kestävän kehityksen toimenpidesitoumukseen.

Ympäristövahti-palvelu

Kenelle: Erityisesti suurille kaupungeille
Kehittäjät: Jyväskylän kaupunki

Jyväskylässä resurssiviisaus tarkoittaa kestävän arjen tekoja, joihin kuuluvat mm. energian ja tilojen järjestyvä käyttö sekä tehokas kierrättäminen ja kulutuksen vähentäminen. Verkossa toimivan Ympäristövahti-palvelun avulla voidaan ajantasaisesti raportoida ja seurata resurssiviisaustyön etenemistä kaupungissa.

Palvelun taustalla on kaupungin strateginen Resurssiviisas Jyväskylä 2040 -ohjelma, joka koostuu seitsemästä teemasta aihealueineen. Ohjelman teemat ovat vähähiilinen energiantuotanto sekä tehokas energian ja veden käyttö, kestävä yhdyskuntarakenne ja vähähiilinen rakentaminen, ilmastokestävä liikennejärjestelmä, ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautuminen ja sopeutuminen, resurssiviisas kulutus ja kiertotalous, viihtyisä ja monimuotoinen ympäristö sekä arjen resurssiviisaus ja vastuullisuus. Ympäristövahti-palvelussa ohjelman tavoitetilat, niiden seurantaan tarkoitetut mittarit ja käytännön toimenpiteet on jaettu aihealueiden alle.

Verkkosivun lisäksi palveluun kuuluu sisäinen työkalu, johon tavoitteiden, mittareiden ja toimenpiteiden vastuuhenkilöt päivittävät seurantatietoja. Sisäinen työkalu auttaa kaupungin yksiköitä koordinoimaan resurssiviisaustyötä ja helpottaa työn raportointia. Toimenpiteiden etenemisestä kertovia tietoja päivitetään vähintään kolmen kuukauden välein. Tavoitetilojen seurantaan tarkoitettu ja mittareita päivitetään lähtökohtaisesti vuosittain, sillä valtaosa tiedoista on saatavilla vuositasolla.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Palvelun käyttö mahdollistaa kaupungin resurssiviisaustyön seurannan, tiedolla johtamisen ja viestinnän organisaation eri tasoilla. Palveluun kuuluvan sisäisen työkalun seurantatiedot auttavat kaupungin yksiköitä koordinoimaan resurssiviisaustyötä ja helpottavat raportointia. Ympäristövahti-verkkosivujen kautta eri sidosryhmät voivat seurata ajantasaisesti kaupungin resurssiviisaustyötä sekä osallistua sen toteuttamiseen. Palvelu vaatii resursseja ja toimii paremmin kunnissa, joissa hallittavat kokonaisuudet ovat suurempia. Pienemmissä kunnissa kestävyystyön voisi yhdistää koko kunnan strategiseen johtamiseen sekä sen seurantaan ja mittaamiseen.

Hanke: REDI(4)2030 (Jyväskylän kaupungin resurssiviisaustyön digiportaali - tiedolla johtamisen ja viestinnän vahvistaminen yhteisellä matkalla kohti hiilineutraalia kaupunkia 2030)

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » [Ympäristövahti-palvelu](#)
 - » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
-

Vinkki!

Tutustu myös FISU-verkoston laatimaan resurssiviisauttoimenpiteiden vaikuttavuuden mittaamiseen ja ehdotukseen resurssiviisauden indikaattoreista

Kaupunkisuunnittelun aikalisä

Kenelle: Kovan kasvun ja rakentamisen kohteena oleville kunnille

Kehittäjät: Espoo, Helsinki, Oulu ja Turku. Fasilitaattoreina Demos Helsinki, Green Building Council Finland ja MDI

Kaupunkisuunnittelun aikalisä on suunnitelmallinen, kertaluonteinen maankäytön- ja kaupunkisuunnittelun prosesseihin otettava tauko, jonka aikana voidaan rauhassa käydä keskustelua ja vaihtoehtojen läpikäyntiä liittyen kestävyystoimiin. Ratkaisun tavoitteena on hyvän elinympäristön edellytysten luominen sekä kestävän kehityksen tavoitteiden huomioiminen ja edistäminen kaupunkisuunnittelussa.

Taustalla olevana haasteena on kaupunkien jatkuvan kasvun tavoittelu, joka vaikeuttaa kestävyystavoitteiden huomioimista kaupunkisuunnittelussa erityisesti suuremmissa, voimakkaasti kasvavissa kaupungeissa.

Ratkaisu ei pyri taistelemaan kaupungistumiskehitystä vastaan, vaan ideana on vaatia kaupunkeja suhteuttamaan kasvutavoitteensa kestävän kehityksen raameihin. Aikalisan tarkoitus ei myöskään ole pysäyttää kaupunkisuunnittelua vaan vahvistaa järjestelmän kykyä tuottaa kestävää elinympäristöä.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Kaupunkisuunnittelun aikalisän yhteiseen pohtimis- ja neuvottelutyöhön osallistuisivat kaikki kaavoitukseen ja maankäytön suunnitteluun osallistuvat organisaatiot ja tahot paikalliselta, seudulliselta ja kansalliselta tasolta (kunnat, ELY-keskukset, valtio). Aikalisan aikana nykyiset suunnitteluprosessit sekä niiden kipu- ja vipupisteet käytäisiin läpi. Kaavoituksen määrälliset ja laadulliset tavoitteet uudelleen arvioitaisiin kestävyystavoitteet huomioiden ja näiden pohjalta rakennettaisiin yhteinen tahotila eri tahojen välille.

Ratkaisun toteuttajat ehdottavat, että aktiivinen pohtimis- ja neuvottelutyö sovitettaisiin valtuustokausien vaihteeseen ja siihen varattaisiin 12–18 kk aikaa.

Vinkki!

Yleiskaavaan sisäänrakennettu kompensatiomalli

Kaupunkisuunnittelun aikalisään voitaisiin yhdistää saman kehittäjätiimin ideoima yleiskaavoitukseen sisäänrakennettu kompensatiomalli. Ajatuksena on, että samassa yleiskaavassa varattaisiin sekä uusia alueita rakentamiseen, että alueita hiilikompensaatiolle. Yleiskaavan tulisi myös edellyttää, että jokaisessa tarkemmassa kaava- tai katusuunnitelmassa osoitettaisiin, että suunnitelman vaikutus hiilinielujen kasvattamistarpeen laajuus määriteltäisiin selvitysten perusteella ja toimenpiteet toteutettaisiin asemakaavoituksen käynnistyessä.

Hanke: Kestävystavoitteet huomioiva kaupunkisuunnittelu -haastekimppu

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » [Oivalluksia ja ratkaisuehdotuksia – Kooste kolmen haastekimpputyön tuloksista Kestävä kaupunki -ohjelmassa vuosina 2022–2023](#)
 - » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#)-ohjelman sivuilla
-

Viherratkaisut huomioiva alue-suunnittelun työkalu luonto-, ilmasto- ja kulttuuriarvojen edistämiseen: yleisten alueiden moninäkökulmainen tarkastelukehikko

Kenelle: Voimakkaasti tiivistyvät kaupunkikeskukset
Kehittäjät: Espoon kaupunki, Ramboll

Yleisten alueiden tarkastelukehikko tunnistaa kaupunkisuunnittelun suunnittelualueen ominaispiirteitä, tarpeita ja tavoitteita, pyrkii yhteensovittamaan niitä ja huomioimaan erilaisia näkökulmia. Kehikko edistää moninäkökulmaisia ratkaisuja, jotka huomioivat sosiaalisen, ympäristöllisen ja taloudellisen kestävyuden. Sen avulla tiivistyvät kaupungit voidaan suunnitella tuottamaan alueen asukkaille hyvinvointia ja elämyksiä luonnon monimuotoisuus ja viheralueet huomioiden.

Työssä kehitetty tarkastelukehikko tuo oikea-aikaisesti esiin yhteensovitettavat asiat ja helpottaa suunnitteluprosessin kulkua. Kehikko toimii excel-pohjaisena, mutta sitä on tavoitteena jatkokehittää käyttäjäystävällisempään muotoon eri kaupungeille hyödynnettäväksi. Kehikko on saatavilla käyttöön ja eteenpäin kehitettäväksi Rambollilta.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Tarkastelukehikkoa voidaan käyttää kaupunkien suunnittelun tukena erityisesti hankkeissa, joissa kaupunkirakenne tiivistyy nykyisestä. Taulukko helpottaa kestävien suunnitteluratkaisujen määrittelyä käytännössä. Sitä voidaan hyödyntää myös esimerkiksi hankkeiden lähestymistavan valinnassa tai muita kestävyystyökaluja kehittäessä. Kehikkoa voidaan käyttää kaikkialla sijainnista riippumatta.

Hanke: Tiivistyvien kaupunkien monihyödylliset yleiset alueet

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
 - » [Ratkaisun kuvaus](#) Motivan sivuilla
-

Taskupuistot

Kenelle: Suuret ja keskisuuret kaupungit

Kehittäjät: Järvenpään kaupunki. Fasilitaattorina Suomen ympäristökeskus.

Ratkaisuehdotuksessa vihverkoston strategisen yleissuunnitelman osana lisätään katutilan vihreää helposti saavutettaviin paikkoihin erikokoisilla ja tarkoitukseen suunnitelluilla taskupuistoilla. Pidemmällä aikavälillä taskupuistot edistävät muun muassa luonnon monimuotoisuutta, vihreää ja viihtyisää kaupunkikeskustaa sekä lämpötilojen ja hulevesien hallintaa. Vihertaskuja olisi mahdollista lisätä asemakaavoituksella: jättää tilavaraus vihverkostolle ja tehdä asemakaavamerkintä (yksityinen/julkinen). Haastekimppuhankkeen työskentelyn tuloksena syntyi suunnittelua johdonmukaistava määritelmä taskupuistolle.

Hankkeessa kehitetty taskupuiston määritelmä

Taskupuisto = Tiiviissä kaupunkirakenteessa sijaitseva, hyvin saavutettavissa oleva pienikokoinen (200m²< pinta ala <1000m²) julkinen puisto tai vihertasku, jossa säilytetään ja lisätään vihreää (sekä lisätään biodiversiteettiä) kaupunkirakenteessa.

- Taskupuisto on usein katutilaan kytkeytyvä vihreä. Jos kyseessä on korttelin puoleinen tila, se liittyy katutilaan viherrakenteella. Taskupuisto on istutettavaa kadunosaa, joka on vihreää selkeästi lisäävää, osin toiminnallinen tai osa korttelia, joka on lähellä katua.
- Keskusta-alueella lisätään yhteiskäyttöisiä 'taskupuistoja', jotka ovat joko julkisia tai puolijulkisia. Jos ne ovat korttelialueella, niiden toteuttamisesta ja kunnossapidosta tehdään erillinen sopimus.
- Viherryttämisen tarve ja merkintätapa tarkastellaan tapauskohtaisesti asemakaavassa.
- Sijoittumisesta tehdään yhdessä sidosryhmien kanssa yleissuunnitelma, jolla ohjataan asemakaavoitusta.
- Taskupuistojen kytkeytyneisyys toisiinsa järjestyy katupuiden tai pensaistojen kautta.
- Asemakaavassa huomioidaan taskupuiston käyttötarkoituksen merkitys (esimerkiksi terveys- ja hyvinvointinäkökulmat) sekä asteittaisuus eli onko pääpaino toiminnallisuudessa vai erityisesti vihreän määrän lisäämisessä. Toiminnallisuuden yhdistäminen esimerkiksi hulevesien hallinnassa lisää vihreää, mutta esimerkiksi kuntoilupaikkaan yhdistettynä vihreä ei välttämättä lisäännä.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Ratkaisulla parannetaan kaupunkitilan toiminnallisuutta ja viihtyisyyttä sekä lisätään olemassa olevan puuston säilymismahdollisuuksia. Taskupuistoilla on mm. visuaalisia, maisemallisia, ilmanlaadullisia, vesien hallintaan, sosiaalisiin näkökulmiin, identiteettiin, luonnon monimuotoisuuteen ja varjostamiseen liittyviä funktioita. Vihreä kaupunki edistää matkailua ja kehittää kaupungin imagoa. Jatkotyössä esitellään potentiaaliset lisäviherryttämisen paikat teemakartalla ja tavoitteena on toteuttaa viherryttämisen ohjelma.

Vinkki!

Kaupunkivihreän huomioidusta suunnittelussa tukee myös Kaupunkivihreän priorisointijärjestys -huoneentaulu, joka löytyy haastekimppun ratkaisukorteista

Hanke: Kaupunkivihreä tiivistävässä kaupungissa -haastekimppuhanke

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Järvenpään kaupunki, julkaisematon esitys 30.11.2023
- » Suomen ympäristökeskus, kaupunkivihreän ratkaisukortit
- » Kaupunkivihreä tiivistävässä kaupungissa -hankkeen kuvaus Kestävä kaupunki -ohjelman sivulla
- » Oivalluksia ja ratkaisuehdotuksia – Kooste kolmen haastekimpputyön tuloksista Kestävä kaupunki -ohjelmassa vuosina 2022–2023

Kestävät palvelut kartalla

Kenelle: Kaikille kunnille
Kehittäjät: Riihimäen kaupunki

Ratkaisussa koottiin aihealueittain listaksi ja kartalle kaupungin, oppilaitosten, yritysten ja kolmannen sektorin vastuullista elämäntapaa tukevat palvelut, joiden avulla lisätään asukkaiden kestäviä valintoja. Palveluiden kokoaminen tehtiin valittujen kriteerien mukaan (pääpaino ekologisessa kestävydessä) joiden pohjana olivat muun muassa My Helsingin Valitse vastuullisemmin -palvelu sekä Visit Finlandin Kestävän kehityksen kriteerit. Lisäksi käytettiin Paljasta kestävä palvelu -kyselyä. Kyselyllä kartoitettiin sekä asukkaiden jo tietämiä ja tuntemia kestäviä palveluita että heidän toivomiaan kestäviä palveluita. Palveluita on edelleen mahdollista ilmoittaa kaupungin ympäristöasiantuntijalle.

KESTÄVÄ PALVELU

Huomioi ympäristöarvot erityisen hyvin. Se voi esimerkiksi vähentää kulutusta (vuokraus, lainaus, korjaus), pienentää hiilijalanjälkeä tai lisätä tai säilyttää luonnon monimuotoisuutta tai arvostusta.

Opettaa tai opastaa kestävämpiin elämäntapoihin, esimerkiksi kansalaisopiston tietyt kurssit.

On sovelluspohjainen tai paikkasidonnainen.

On palvelu, ei tuote (esimerkiksi ekokampaamo, mutta ei luonnonkosmetiikka).

Voi olla kenen tahansa tarjoama (kaupunki, valtio, yritys, yhdistys tai muu yhteisö).

- Lähde: Riihimäen kaupunki, Kestävä elämä riihimäkeläisille (KERI) - hankkeen julkaisematon loppuraportti 09/2020

Hyödyt ja sovelluskohteet

Ratkaisu on helppo ja edullinen tapa edistää asukkaiden kestäviä valintoja ja lisätä tietoisuutta kestävästä palveluista. Ratkaisua voidaan myös soveltaa lisäämällä kokonaisuus jo olemassa olevaan karttapalveluun. Lisäksi jos kokoamisessa hyödynnetään kyselyä, saadaan tietoa palveluista, joita asukkaat toivovat, ja voidaan kehittää sellaisia. Tämä on otollinen win-win-mahdollisuus monelle taholle ja mahdollistaa yhteiskehittämistä palvelutasolla.

Ratkaisun kehittäjät suosittavat, että yhteistyötahoja yritettäisiin saada mukaan jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Ratkaisun toteuttamisessa on lisäksi hyvä ottaa huomioon palvelutarjonnan ajan tasalla pitäminen ja sen vaatima työ; jos mahdollista olisi hyvä saada tämä automatisoitua.

Hanke: Kestävä elämä Riihimäkeläisille

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
- » [Kestävät palvelut kartalla](#) Riihimäen sivuilla
- » Riihimäen kaupunki, Kestävä elämä riihimäkeläisille (KERI) - hankkeen julkaisematon loppuraportti 09/2020

Vinkki!

Ekososiaalisesti kestävä tapahtumatuotannon malli, ja tähän liittyvät Tapahtumajärjestäjien ympäristöohjeet, jotka käytännön tasolla neuvovat miten tehdä ekologisia valintoja.

Osaamista ja osallistumista - lapset ja nuoret mukaan kestävämmän ruokakulttuurin kehittämiseen

Kenelle: Kaikille kunnille

Kehittäjät: Vantaan kaupunki, yhteistyössä mukana ateriapalvelutuottajat, ravintola- ja catering alan opiskelijat, opettajat sekä lapset ja nuoret

Vantaalla kehitettiin päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten ruokailun ympäristövastuullisuutta ja osallisuutta. Ratkaisun tavoitteena oli nostaa ruokailuprosentteja, laskea ateriapalveluiden hiilijalanjälkeä ja opettaa kestävän elämäntavan periaatteita lapsille ja nuorille.

Ratkaisussa kehitettiin ja testattiin Vantaalle soveltuva laitospalvelun yhteiskehittämisen malli osallisuuden ja ilmastovastuun lisäämiseksi. Toimintamallin on tarkoitus palvella sekä kunnan ruokailun kehittämisen tavoitteita, että ateriapalvelutuottajien liiketoimintaa. Oppilaiden, ravintola- ja catering-alan opiskelijoiden, opettajien sekä ateriapalveluiden tuottajan yhteistyönä kehitettiin ja arvioitiin ilmastoystävällisiä ja koulun lounasruokailuun sopivia reseptejä työpajoissa ja tuotekehityskeittiöksi muutetuissa opetuskeittiöissä.

Lisäksi ratkaisuissa luotiin uusia kasvatus- ja oppimateriaaleja aiemmin kehitetyn kestävän ruokailun Hiilidiili-merkin ympärille yhdessä opettajien ja kasvattajien kanssa.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Alhaiset kouluruokailuprosentit ja hävikkiruoan suuri määrä ovat ongelmia monissa kunnissa. Useimmista kunnista löytyvät samat toimijaryhmät: päiväkodit, koulut ja toisen asteen oppilaitokset sekä ateriapalvelutuottajat, joiden välisen yhteistyön kehittämiseen ratkaisua voidaan soveltaa. Yhteistyöhön voidaan ottaa mukaan alueella olevat ammattioppilaitokset ja laajentaa ratkaisua myös muihin kunnallisten palvelujen toimijoihin.

Ratkaisussa tuotettiin Hiilidiili-merkkiin liittyviä kasvatus- ja oppimateriaaleja varhaiskasvatuksesta lukio-asteelle. Materiaaleja voi hyödyntää mm. ympäristöopin, terveystiedon, maantiedon ja kotitalouden opinnoissa.

- [Laululeikki Pikku Hiiri Hipsulainen](#) varhaiskasvatukseen
- Perusopetuksen [Hiilidiili](#)-oppimateriaali ala- ja yläkouluihin ympäristöopin ja kotitalouden sisältöihin
- [Lukioiden Hiilidiili](#)-oppimateriaali

Lisäksi reseptityöpajojen toteutusta ja kehitettyjä reseptejä on kuvattu Vantaan kaupungin sivuilla.

Vinkki!

Ratkaisun taustalla oleva kestävä ruokailun Hiilidiili-merkki on alun perin kehitetty yhteistyössä Vantaan kaupungin, Vantaan tilapalvelut Vantti oy:n ja Palmia oy:n kanssa kuvaamaan aterioiden hiilijalanjäljen suuruutta päiväkotien, koulujen ja oppilaitosruokailussa. Merkin kaupallinen käyttö on kielletty, kuntien ruokapalvelutoimittajat pois lukien. Avoimessa jakelussa kuntien käytettävissä on kuitenkin Vantaan laskuripohja, laskurin käyttöohjeet ja merkkitiedostot. Tunnuksen käyttäjä voi vaihtaa oman logonsa Vantaan kaupungin tunnuksen tilalle ja muokata laskuria sekä ohjeita omaan käyttöön sopiviksi.

Hanke: Osaamista ja osallistumista – lapset ja nuoret mukaan tekemään kestävämpää ruokakulttuuria

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
- » [Hankkeen kuvaus Vantaan kaupungin sivuilla](#)

Innoverstas – keksintöverstas ja materiaalien uudelleenkäyttökeskus

Kenelle: Kaikille kunnille

Kehittäjät: Lappeenrannan kaupunki

Innoverstas on materiaalien uudelleenkäyttökeskus ja keksintöverstas, jossa kuntalaiset voivat korjata, tuunata, keksiä sekä rakentaa uutta modernia laitteistoa hyödyntäen. Innoverstaalla järjestetään koululaistoimintaa, kerhoja, työyhteisöpäiviä ja kaikille avoimia tapahtumia.

Ratkaisuna luotiin toimintamalli, jossa uusiokäyttökeskukseen materiaalia lahjoittavat yritykset saavat ympäristömerkin käytettäväksi markkinoinnissaan.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Innoverstaan tyyppinen toiminta kannustaa asukkaita korjaamaan, tuunaamaan ja keksimään uuden ostamisen sijaan. Lisäksi toiminta kerhoineen ja yhteisine tapahtumineen luo yhteisöllisyyttä. Samalla tuodaan yhteen kunta, yritykset ja asukkaat, ja parhaimmillaan rohkaistaan yrityksiä ja kuntalaisia kestävämpään, yhteiskehityshenkisempään toimintaan. Ratkaisua on kehitetty eteenpäin Opetushallituksen ja Lappeenrannan kaupungin rahoituksella. Yritykset eivät kokeneet ympäristömerkkiä itselleen tärkeäksi, vaan olivat ylipäänsä tyytyväisiä voidessaan antaa materiaaleja verstaalle. Merkki ei siis enää ole käytössä. Nykyään yritykset, yhteisöt, kaupunki ja yksityishenkilöt voivat lahjoittaa uusiokäyttöön sopivia materiaaleja Innoverstaalle, jossa materiaalit saavat uuden elämän. Kestävän kehityksen arvojen rinnalle Innoverstaan kantaviksi ajatuksiksi on noussut STEAM-henkinen maker-kulttuuri.

Ratkaisu on helppo ottaa käyttöön minkä tahansa kokoisessa kunnassa, mutta samalla mallia voi tuunata paikallisesti sopivaksi tai yhdistää vaikkapa kierrätyskeskuksen toimintaan. Kokonaisuudessaan ratkaisu tuo näkökulmia kulutukseen, oppimiseen, yhteisöllisyyteen, vaikutusmahdollisuuksiin, yhteistyöhön, yrittäjyyteen ja innovointiin. Idea voi myös käyttää pohjana myös muulle kestäväälle yhteistoiminnalle. Ratkaisussa on hyvä huomioida miten lahjoitettavien materiaalien hyvä kunto varmistetaan.

Hanke: Kierrätysmateriaalista ympäristökeksinnöksi

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
 - » [Innoverstaan](#) sivut
-

4 HYVÄ KOULUTUS

9 KESTÄVÄÄ TEOLLISUUTTA, INNOVAATIOITA JA INFRASTRUKTUUREJA

11 KESTÄVÄT KAUPUNGIT JA YHTESÖT

12 VASTUULLISTA KULUTTAMISTA

13 ILMASTOTEKOJA

17 YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS

Kestävyyttä ja osallisuutta ympäristötaiteella

Kenelle: Kaikille kunnille

Kehittäjät: Etelä-Karjalan kansalaisopisto EKKO, Kaakon taide, LAB-ammattikorkeakoulu, Lappeenrannan kaupunki, Lappeenrannan Kuvataidekoulu ja Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Metku

Ratkaisussa toteutettiin lukuisia taideteoksia ja näihin liittyviä tapahtumia kestävyysteemat huomioiden. Lisäksi luotiin toimintamalleja Lappeenrannan kaupungin toimialojen, kaupungissa toimivien kolmannen sektorin toimijoiden sekä kuvataiteen perusopetusta sekä taiteen ammatillista opetusta tarjoavien toimijoiden välille.

Tavoitteena oli tuoda kaupungin monipuolinen kestävä kehityksen eteen tehty työ näkyväksi ympäristö- ja kaupunkitaiteen keinoin. Ratkaisu toteutettiin tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Asukkaille tarjottiin mahdollisuus osallistua taideteosten tekemiseen, ideointiin ja kommentointiin sekä pohtimaan omaa suhdettaan ympäristöön. Asukkaat myös antoivat palautetta ja esittivät toiveita teosten toteuttamisesta omaan lähiympäristöön.

Kehittäjät muodostivat yhteistyöverkoston ja kaupunkisuunnitteluun palkattiin kesätaitelijoiksi LAB-ammattikorkeakoulun kuvataiteen opiskelijoita. Osa töistä toteutettiin yhdessä lasten ja nuorten kanssa. Teosten sijoituspaikat ja tarvittavat luvat teosten toteuttamiseen hoiti kaupunkisuunnittelu. Taideteosehdotukset käsiteltiin myös kaupungin kaupunkikuvatyöryhmässä. Taideteosten aiheissa nostettiin esille ympäristöön, kestävään kaupunkiin ja viherympäristöön liittyviä teemoja. Lisäksi Lappeenrannassa pidettiin näyteikkunataidenäyttely, jossa tyhjillään olevien liikehuoneistojen näyteikkunoihin ripustettiin mukana olleiden toimijoiden taideteoksia. Toimintamalli vakiinnutettiin osaksi kaupungin toimintaa ja kesän 2023 ajaksi palkattiin kolme uutta kesätaitelijaa LAB-ammattikorkeakoulusta toteuttamaan lisää yhteisöllisiä taideprojekteja ja muita kaupunkitaideteoksia eripuolille Lappeenrantaan.

Ratkaisussa huomattiin, että julkisen taiteen tekemiseen liittyy paljon verkostoitumista ja tarvittavien lupien selvittelyä. Kesätaitelijoilta tulleiden kokemusten ja kaupungin omaan toimintaan liittyvän tiedon pohjalta laadittiin erillinen service blueprint, eli asukaslähtöinen palvelupolku taideteosten toteuttamiselle. Lisäksi kaupungille muodostettiin julkisen taiteen työryhmä, joka kokosi toimialarajat ylittävästi kaupungin sisäistä asiantuntemusta aiheesta.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Ympäristötaiteen toteuttaminen luo viihtyisyyttä, joka koettiin tärkeäksi erityisesti syrjäisemmillä kaupungin alueilla. Lisäksi osallistavassa taiteessa asukkaat pääsevät vaikuttamaan kaupunkiympäristöönsä sekä pohtimaan kestävyysteemoja ja ilmaisemaan itseään. Taiteen kautta kestävyysteemat voivat olla helpommin lähestyttävissä, niillekin keitä aihe ei ensisijaisesti kiinnosta. Toimintamallit selkeyttävät lupaprosesseja ja mahdollistavat resurssiensaamman toiminnan, kun ympäristörakentamisesta tai puistojen ylläpidosta jääviä materiaaleja voidaan käyttää ympäristötaiteessa. Ratkaisun käytössä tulee ottaa huomioon Suomen vuodenaajat, sillä ne vaikuttavat ympäristötaiteen toteuttamiseen ja mahdollisesti taideteosten kestävyys.

Service blueprint -vaiheet:

- Kaupungin verkkosivuille on rakennettu kokonaisuus, jossa kerrotaan kaupunkitaiteesta ja teosten toteuttamismahdollisuuksista sekä kaupunkitaiteesta vastaavat yhteyshenkilöt eri osastoilta
 - Teoksen toteuttamisen yleissuunnittelu yhdessä kaupungin kanssa: aikatauluarvio, teosidean esittely kaupunkikuva-työryhmälle, lupien hakeminen, esilläoloaika ja huoltotarpeet
 - Tarvittavien selvitysten tekeminen: esimerkiksi naapureiden ja muiden lakisääteisten osallisten kuuleminen, ylläpidosta ja vastuutahosta sopiminen
 - Lupapäätösten tekeminen
 - Teoksen toteuttaminen
 - Tieto teoksesta viedään maaomaosuuden hallinnan rekisteriin
 - Teoksesta viestiminen
- Lähde: Kamalan hienoa! Kestävät teot näkyväksi ympäristötaitteen keinoin -hankkeen julkaisematon loppuraportti 31.5.2023

Ratkaisun kehittäjät suosittavat, että

- Aikatauluissa ja yhteisen toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon eri toimijat: erityisesti oppilaitokset suunnittelevat toimintaa pitkälle tulevaisuuteen
- Alueiden ja rakennusten omistajuuteen perehdytään ja muodostetaan yhteistyösuhteita.
- Tapahtumien luonnetta suunniteltaessa tulee huomioida kohderyhmät ja toteuttaa sisältöä heitä kiinnostavasti.

Kaupungin ja taidetoimijoiden ja LAB:n välinen yhteistyö jatkuu ja toimintatapoja ja yhteishankkeita kehitellään jatkossakin. Myös tulevalle kesälle on varattu rahoitusta kaupunkisuunnittelussa kesätaiteilijoiden palkkaamiseen.

Vinkki!

Lapuan kaupungin viheraluepalveluiden sekä kulttuuritoimen yhteinen viherkokeiluhanke erityisryhmien ulkoilualueiden kehittämiseksi

Hanke: Kamalan hienoa! – Kestävät teot näkyväksi ympäristötaitteen keinoin

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Lappeenrannan kaupunki, Kamalan hienoa! Kestävät teot näkyväksi ympäristötaitteen keinoin –hankkeen julkaisematon loppuraportti 31.5.2023
 - » Hankkeen kuvaus Kestävä kaupunki -ohjelman sivuilla
 - » Kamalan hienoa! -hankkeen nettisivut
-

Osallistavien toimien kokonaisuus Kuhmossa

Kenelle: Kaikille kunnille, erityisesti pienille ja keskisuurille

Kehittäjä: Kuhmon kaupunki

Ratkaisun tavoitteena oli systematisoida osallistavaa kestävyystyötä, ja tähän kehitettiin osallistavia toimintamalleja ja tilaisuuksia, kuten Kuhmon raati ja Kyläkahvit -konseptit, joissa kokeiltiin uusia tapoja innostaa ihmisiä mukaan ideoimaan parempaa Kuhmoa.

Ratkaisussa luotiin keskustelutilaisuus- ja työpajakonsepti Kuhmon raati, joka perustuu Erätauko-menetelmään ja kutsutaan koolle isoissa, koko kaupungin tulevaisuutta koskevissa asioissa. Raatiin ovat tervetulleita kuntalaisten lisäksi muutkin käsiteltävänä olevasta teemasta kiinnostuneet. Lisäksi luotiin Kyläkahvit -konsepti, jossa kaupunginjohtaja ja kuntapäätäjät jalkautuvat maaseudun neuvottelukunnan kokouksien yhteydessä noin kerran kuussa Kuhmon kyliin. Ennen kokousta juodaan paikallisen kyläyhdistyksen tarjoamat kyläkahvit, joille kuka tahansa on tervetullut keskustelemaan ajankohtaisista aiheista, kertomaan mahdollisista epäkohdista ja ideoimaan uutta.

Osallistavien toimien kokonaisuuteen kehitettiin myös muita keinoja, kuten laajempia keskustelutilaisuuksia, kyselyitä ja tapahtumia. Esimerkiksi Ylen kanssa toteutettiin Hyvin sanottu -konseptiin kuuluva keskustelutilaisuus, jossa käsiteltiin suurpetoja. Lisäksi perustettiin nuorten tanssiryhmä, jonka esityksien sisältö pohjautui Kuhmon kaupungin strategian mukaisiin kestäväen kehityksen tavoitteisiin. Tanssiryhmän toiminta oli samalla osa kokeilun viestintää ja nuorten osallistumista kestäväen kehityksen työhön.

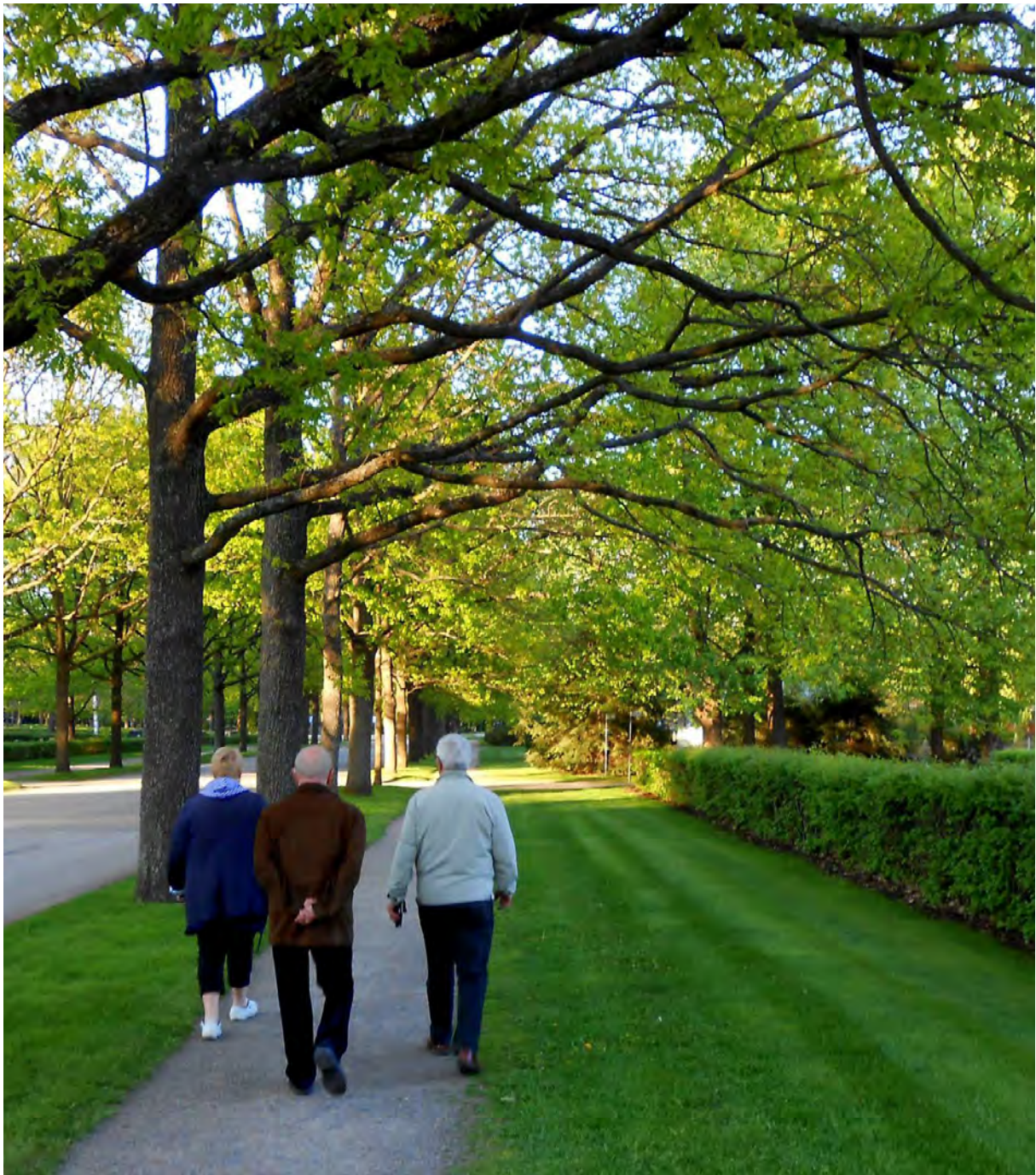
Hyödyt ja sovelluskohteet

Eryteisesti Kuhmon raati ja Kyläkahvit -konsepti sopivat hyvin systemaattisiksi osallistamisen malliksi. Muita pienempiä keinoja taas voi soveltaa ja ottaa käyttöön aiheen ja tilanteen mukaan lisinä. Erilaiset keinot innostavat ja tavoittavat laajemman joukon ihmisiä osallistumaan ja samalla saadaan päätöksiin enemmän asukaslähtöisyyttä ja asukkaille omistajuutta. Ratkaisun toteuttamisessa on kuitenkin hyvä huomioida ja varmistaa laaja yhdenvertainen osallistumismahdollisuus myös erityisryhmille ja hiljaisemmille asukkaille.

Ratkaisun kehittäjät suosittavat, että osallistamisen keinoissa olisi johdonmukaisuutta ja systemaattisuutta, mikä helpottaa sekä kunnan työntekijöiden että asukkaiden toimintaa ja osallistumista, mutta samalla vakinaisten keinojen tukena uskallettaisiin kokeilla erilaisia keinoja eri kysymyksissä.

Vinkki!

Kestäväen kaupunkikehityksen foorumi
Kumppanuuspöydät

Hanke: Täyttä elämää Kuhmossa - Kestävä kehitys elämään arjen teoissa

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » [Hankkeen puoliväliraportti](#)
 - » [Hankkeen verkkosivut](#)
 - » [Tiedote hankkeen tuloksista](#)
 - » [Kuhmon kaupunki, Täyttä elämää Kuhmossa - Kestävä kehitys elämään arjen teoissa –kokeiluhanke loppuraportti \(julkaisematon\), 30.5.2023](#)
-

Malli yhdenvertaisuuden huomioimiseksi vuorovaikutustilaisuuksissa

Kenelle: Kaikille kunnille

Kehittäjät: Cultura, Moniheli, Helsingin kaupunki, Nicehearts naapuriäidit, Monic, Pakolaisapu

Ratkaisun taustana oli vieraskielisten asukkaiden tavoittamisen haasteet kaupunkisuunnittelussa. Pohjalla vaikuttivat muun muassa osallistumisen kulttuurin puute, kielitaidon haasteet ja siitä johtuva heikko tiedon saanti osallistumismahdollisuuksista.

Ratkaisuksi luotiin malli maahan muuttaneiden ja muunkielisten osallistamisesta sisältäen tarkistuslistan huomioitavista asioista tilaisuutta suunniteltaessa, kutsumisessa ja itse tilaisuudessa. Mallin kehittämisen pohjaksi järjestettiin työpajoja ja haastatteluja, joissa oli mukana asiantuntijoita, kaupungin työntekijöitä sekä kohdejärjestöjä. Työpajoissa käsiteltiin osallistumisen haasteita ja ratkaisuja. Malliin on kirjattu muun muassa erilaisia osallisuustapoja vieraskielisten tavoittamiseksi, mitä kanavia kannattaa käyttää ja käytännön vinkkejä. Erityisesti selkokielen käyttäminen koettiin toimivaksi ja ratkaisussa luotiin myös selkokielistä materiaalia ja sisältöjä, esimerkiksi animoitu video osallistumisesta kaupunkisuunnitteluun, joita voidaan monistaa ja hyödyntää eri toimialoilla. Selkokielen käyttöä on myös tarkoitus laajentaa ja henkilöstöä siinä kouluttaa. Tiedonvaihtoa ja -jakamista tehtiin esimerkiksi Jyväskylän kaupungin kanssa.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Kaikkien kunnan asukkaiden tulisi kokea kunta omakseen ja voida mahdollisimman hyvin. Ratkaisun avulla tavoitetaan paremmin erityisesti maahan muuttaneita ja vieraskielisiä, mutta selkokielisyys luo myös laajempaa saavutettavuutta, ja mallia voidaan hyödyntää ja soveltaa myös muita erityisryhmiä silmällä pitäen. Helsingin kaupunki onkin kehittänyt ohjelmassa tehtyä mallia omana työnä eteenpäin. Alkuperäiseen malliin verrattuna sanamuotoja on selkeytetty ja laajennettu esimerkiksi lisäämällä esteettömyyden huomioimisen näkökulmia. Seuraavalla sivulla päivitetty malli, joka pyrkii huomioimaan maahan muuttaneiden ja vieraskielisten tarpeiden lisäksi myös muita erityistarpeita.

Mallia käyttämällä lisätään tietoa mahdollisuuksista osallistua aktiivisesti, vaikkei kyseinen henkilö tällä kertaa mukaan lähtisikään. Helsingissä mallia on käytetty sisäisissä koulutuksissa ja se on osana Helsingin kaupungin osallisuuden ja vuorovaikutuksen intrasivuja. Sivulla on mallin lisäksi huomioitavia asioita, apuja ja muita lisämateriaaleja, jotta kaikki asukkaat huomioidaan. Sivulla on esimerkiksi listattu ryhmiä, joihin kannattaa kiinnittää erityistä huomiota vuorovaikutustilaisuuksissa, mahdollisia yhteistyötahoja, vinkkejä kohderyhmien tavoittamiseen sekä linkkejä mm. palvelukarttaan, josta tilojen esteettömyyden voi tarkistaa. Malli sopii hyödynnettäväksi laaja-alaisesti koko toiminnassa tai räätälöidysti tietyille kohderyhmälle tiettyyn asiaan liittyen. Ratkaisun soveltamisessa on hyvä huomioida kohderyhmän moninaisuus mm. digi- ja lukutaidoissa sekä taustatiedoissa.

Tarkistuslista yhdenvertaisuuden huomioimiseen kaupunkiympäristön vuorovaikutustilaisuuksissa

TILAIJUUTTA SUUNNITELTAESSA	KUTSUMISESSA	TILAIJUudessa
<ul style="list-style-type: none">• Kenelle tapahtuma on suunnattu -kohderyhmän(ryhmien) määrittely• Tapahtuman pelisäännöt ja turvallisen tilan periaatteet, esim. syrjivää kielenkäyttöä ei sallita• Kielen huomioiminen, selkokieliisyys• Tapahtuman sanoitus ja kuvitus huomioi moninaisuuden, esim. kuvissa eri ikäisiä, eri ihon värejä tai liikuntarajoitteisia ihmisiä• Paikalliset toimijat mukaan suunnitteluun• Houkuttelevaa ohjelmaa• Järjestä tapahtuma esteettömässä tilassa, jossa on käytettävissä induktiosilmukka	<ul style="list-style-type: none">• Tiedotus monikanavaisesti ja myös alueen toimijoiden kautta• Selkokieliisyys, muunkielisten puhuttelu, esim. tervetuloitovotus eri kielillä• Kutsun visuaalisuus ja kuvituksen kytkeytyminen tunnistettaviin paikkoihin• Teknisen ohjeistuksen selkeys, ohjeistus kuvina• Mahdollisuuksista viestiminen, esim. aidon vaikuttamismahdollisuuden esiintuonti• Saapumisohjeet kutsuun esim. Taksia varten• Verkko-osallistumisessa anonyymi osallistuminen ja mahdollisuus osallistua kotisohvalta	<ul style="list-style-type: none">• Opastukset sisäänkäynteihin ja vastaanottaminen jo ovella• Kielen huomioiminen, selkokieliisyys• Kirjoitettu teksti (avainsanat, luvut, erisnimet) puhutun tukena sekä visuaalisuus• Kokeile induktiosilmukan toiminta ennen tilaisuuden alkua• Käytettyjen käsitteiden avaaminen• Mahdollistetaan myös passiivinen osallistuminen• Verkko-osallistumisessa anonyymi osallistuminen + chatin moderointi
<p>► Lähde: Helsingin kaupunki 2023</p>		

Ratkaisun kehittäjät suosittavat, että

- työtä tehdään yhteistyössä muunkielisten (tai muiden kohde)järjestöjen kanssa
- kokemuksia ja materiaaleja voi jakaa kuntien kesken.
- selkokielen/selkeän suomen kielen koulutuksen ja aseman merkitystä tulisi lisätä kaikissa viestintä- ja vuorovaikutustilaisuuksissa sekä viestinnässä.

Vinkki!

Asukaslähtöisiä keinoja ja kanavia kaavoitukseen osallistumiseen ja lähiympäristön kehittämiseen: [Pupu](#), [Bunny](#), 'arnab – osallisuus monikulttuurisessa kaupunkiympäristössä

Hanke: Maahanmuuttajataustaisten osallistuminen asuinympäristönsä kehittämiseen Helsingissä

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
- » [Hankkeen animaatiovideo](#) kaupunkisuunnitteluun
- » Helsingin kaupunki, julkaisematon loppuraportti, 30.11.2020

Skidialogin laajentaminen ja kehittäminen kiertotalouden ja vuorovaikutteisen kestävyystyön näkökulmasta

Kenelle: Kaikille kunnille
Kehittäjä: Lahden kaupunki

Skidialogi on rakentavan keskustelun malli ja konsepti, jossa lapset ja nuoret saavat tuoda esille omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan ajankohtaisista asioista aikuisten kanssa käytävässä yhteisessä dialogissa.. Skidialogin avulla vahvistetaan vuorovaikutus- ja dialogitaitoja ja rakennetaan yhteistä ymmärrystä lasten, nuorten ja aikuisten välillä. Skidialogi perustuu Erätauko-keskusteluun. Ratkaisussa Skidialogin keskustelunaiheet valittiin erityisesti kiertotalouden ja vuorovaikutteisen kestävyystyön näkökulmasta.

Ratkaisussa lapsilta ja nuorilta haluttiin erityisesti kuulla ajatuksia ja kokemuksia kestävästä kouluruokailusta, ruokahävikistä, kestävästä liikkumisesta, kierrätyksestä ja tavaroiden omistamisesta. Lasten ja nuorten suunnalta keskustelutoiveet koskivat erityisesti lasten ja nuorten osallistamista heille suunnattujen palveluiden kehittämisessä tai suunnittelussa, ilmastoasioissa, hyvinvoinnissa ja ihmisten kohtaamisessa. Kaikki keskustelut kirjattiin ja esille tulleita ajatuksia ja kokemuksia hyödynnettiin kehittämistyössä. Ratkaisussa kehitettiin Skidialogiin kestävyyspohjaiset oivallus-/palautekortit.

Lisäksi hankkeessa kehitettiin oma dialogi varhaiskasvatukseen; Miniskidialogi, jota varten koulutettiin varhaiskasvatuksen opettajia Erätauko-fasilitaattoreiksi. Lisäksi luotiin omat kuvitetut keskustelun ohjaukortit lasten ja nuorten dialogien tueksi. Kuvakortit auttavat erityisesti tilanteissa, joissa yhteinen kieli puuttuu tai sanalliseen keskusteluun osallistumisessa on haasteita.

Hyödyt ja sovelluskohteet

Skidialogin ja miniskidialogin avulla lapset ja nuoret pääsevät ääneen, osallisiksi keskusteluun pohtimaan ja ilmaisemaan ajatuksiaan. He saavat jo nuorina kokemuksen osallisuudesta ja siitä, että omatkin ajatukset ovat tärkeitä. Samalla he oppivat vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Kiertotalous ja vuorovaikutteinen kestävyys ovat ajankohtaisia ja tärkeitä aiheita, jotka tulevat vastaisuudessakin eteen.

Skidi- ja miniskidialogia käyttämällä lapset ja nuoret saadaan helposti, rakentavasti ja ikäryhmään sopivalla tavalla keskustelemaan näistä aiheista tai ylipäänsä yhdessä aikuisten kanssa. Keskusteluista voi tulla nostoja lasten ja nuorten kokemista ongelmista tai kehitysehdotuksia—näitä voidaan hyödyntää suoraan palveluita tai toimintaa suunniteltaessa ja parantaessa. Dialogimalleja on helppo ottaa käyttöön missä vain lasten tai nuorten porukassa oli kyse sitten varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, toisesta asteesta tai harrasteporukasta.

Ratkaisun kehittäjät suosittavat, että

- lapset ja nuoret voivat myös ehdottaa keskustelun aiheita.
- jos keskustelun aiheena on esimerkiksi jokin palvelu tai toiminnan kehittäminen, kyseisestä palvelusta/kunnan toimialasta olisi mukana myös aikuiskeskustelijoita ja/tai kirjatut muistiinpanot toimitetaan heille kehittämistä varten.
- lasten/nuorten ja aikuisten välisiä keskusteluja tulisi lisätä

Vinkki!
[#Ilmastokirittäjät - Nuoret ilmasto ja kestävän kehityksen työn kirittäjinä](#)

Hanke: Kestävää osallisuutta Lahdessa 2023

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » Hankkeen kuvaus [Kestävä kaupunki](#) -ohjelman sivuilla
 - » [Skidialogi](#) Lahden kaupungin sivuilla
 - » [Miniskidialogi](#) (nykyisin varhaiskasvatuksen Skidialogi)
 - » [Skidialogin-oivalluskortti](#)
-

Kestävän kaupunkikehityksen kumppanuuspohjainen vauhdittaminen

Kenelle: Kestävyytulottuvuuksia läpileikkaavaa kehitystyötä ja organisaatioiden välistä yhteistyötä tekeville
Kehittäjät: Ympäristöministeriö, Kestävä kaupunki -ohjelma

Kestävä kaupunki -ohjelma on vauhdittanut kaupunkien laaja-alaista kestävyttä ja valtion ja kaupunkien kumppanuutta pääpainopisteinään ympäristöllinen ja sosiaalinen kestävyys. Ohjelma on tuottanut kestävyysulottuvuuksia yhdistäviä ratkaisuja käytännön kehittämiseen ja kestävyden johtamiseen sekä tiivistänyt valtion ja kaupunkien vuoropuhelua. Ohjelmaa on toteutettu ketterästi ja laajalla keinovalikoimalla ja sen erityisenä lisäarvona on ollut laaja-alaisen kestävyysajattelun ja monialaisen yhteistyön vahvistaminen.

Ohjelmaa on koordinoanut ympäristöministeriö ja mukana on ollut 95 kaupunkia ja kuntaa ja noin 70 muuta organisaatiota. Toimijoita sitouttavaa viestintää on tehty monipuolisesti nettisivujen, kestävä kaupunkikehityksen sähköisen keskustelualustan Virtuaalikorttelin ja X:n (ent. Twitter) kautta. Vuorovaikutuksen ja kohtaamisen foorumeina ovat toimineet myös ohjelman yli 90 avointa tapahtumaa, joissa on ollut yhteensä noin 4 000 osallistujaa.

Toiminta on räätälöity suomalaisten kaupunkien tarpeisiin ja olosuhteisiin, mutta taustalla ovat vaikuttaneet ja toimintaa suunnanneet myös muun muassa YK:n Agenda 2030 SDG -tavoitteet, YK:n kaupunkikehitysohjelman NUAn ja EU:n kaupunkiagendan tavoitteet. Ohjelma on osa kansallisen kaupunkipolitiikan kokonaisuutta ja yksi sen keskeisistä kumppanuuspohjaisista yhteistyövälineistä.

KESTÄVÄ KAUPUNKI -OHJELMAN OSIOT

Haastekimpputyö – Yhteisten haasteiden työstäminen

Kestävyden johtaminen – Tavoitteenasettelusta seurantaan

Kokeilut ja pilotit – Uusien ratkaisujen testaaminen

Hyvien käytäntöjen skaalaus – Käyttöönnoton tuki ja verkostot

Hyödyt ja sovelluskohteet

Ratkaisu soveltuu toimijoille, jotka tekevät kestävyysulottuvuuksia läpileikkaavaa kehitystyötä tai organisaatorajat ylittävää kestävyystyötä. Ratkaisun avulla on mahdollista edistää kestävästä kehityksestä monialaisesti ja monimenetelmällisesti tavoittaen ja sitouttaen toimintaan laajoja sidosryhmiä.

Ratkaisun kehittäjien suosituksia

Toiminnan koko elinkaaren ajan on tärkeää kiinnittää huomiota erityisesti alla mainittuihin seikkoihin:

- **Laaja-alainen kestävyys:** varmistetaan kestävyuden ulottuvuuksien laaja ja samanaikainen huomiointi kytkemällä työn suunnittelu ja seuranta SDG-tavoitteisiin tai muuhun kestävyuden laaja-alaiseen viitekehykseen
- **Uudet toimintatavat:** hyödynnetään rohkeasti kokeiluja, kokeilevaa kehittämistä ja uusia toimintatapoja käytännön muutoksen välineinä
- **Menetelmällinen monimuotoisuus:** toteutetaan kehittämistä monimenetelmällisesti, hyödyntäen esimerkiksi kumppanuusryhmiä, vertaistiedonvaihtoa, sparraavia toimintatapoja sekä hyvien käytäntöjen jakamista ja skaalaamista
- **Monitasoinen sitoutuminen ja toteutus:** sitoutetaan työhön kaupunkien ja muiden keskeisten organisaatioiden asiantuntijoita, virkamiesjohtoa ja poliittista johtoa ja haetaan ratkaisuja vastaavasti aina ruohonjuuritasolta strategiseen johtamiseen asti
- **Organisaatio- ja sektorirajojen ylittäminen:** tuetaan sektorien välistä dialogia ja toteutetaan toimenpiteitä organisaatorajat ylittävässä poikkisektorialisessa yhteistyössä
- **Kohtaamisen ja tiedonjakamisen foorumit:** luodaan työlle säännöllisen kohtaamisen, keskustelun ja tiedonjakamisen foorumeita, esimerkiksi seminaarit, matalan kynnyksen aamukahvilaisuuDET, sähköinen alusta, uutiskirje
- **Tulosten koostaminen:** kootaan tulokset helposti hahmotettavaan ja tulosten hyödyntämistä tukevaan muotoon
- **Resurssit:** tarvitaan koordinaattori, rajattu aikaikkuna ja fasilitaattoreita yhteistyön ylläpitoon

Hanke: Kestävä kaupunki -ohjelma

Ratkaisun kuvauksen lähteet ja linkit lisätietoihin

- » www.kestavakaupunki.fi
 - » [Tietoa ja testattuja ratkaisuja kaupunkien viherympäristöistä](#)
 - » [Tietoa ja työkaluja kestävästä kehityksen johtamiseen](#)
 - » [Tietoa ja testattuja ratkaisuja sosiaaliseen kestävyys](#)
 - » [Tietoa ja testattuja ratkaisuja kestävästä kaupungin suunnitteluun](#)
 - » [Kestävä kaupunki -ohjelma valtioneuvoston Hankeikkunassa](#)
-

Kestävä kaupunki -ohjelmassa tuotettuja oppaita ja ohjeistuksia

■ ASUMINEN

Kestävän asumisen kummitoiminnan opas tuettuun asumisyksikköön

Opaskirjassa esitellään kestävän asumisen kummitoiminnan mallia, josta on hyötyä tuetun asumisyksikön henkilökunnalle toiminnan käynnistämiseksi, ylläpidossa ja jatkuvuuden takaamisessa.

Kehittäjät: HSY, Y-Säätiö

[Kestävän asumisen kummitoiminnan opas tuettuun asumisyksikköön \(pdf\)](#)

Kestävän asumisen kummitoiminnan opas vuokrataloyhtiöön

Opaskirjassa esitellään kestävän asumisen kummitoiminnan mallia, josta on hyötyä vuokrataloyhtiön eri työtehtävissä työskenteleville henkilöille.

Kehittäjät: HSY, Y-Säätiö

[Kestävän asumisen kummitoiminnan opas vuokrataloyhtiöön \(pdf\)](#)

■ KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA

Kestävä elämä ja ekoarki -paketti

Kestävään elämään opastetaan nettisivulla, johon on koottu kestävät palvelut listana ja kartalla ja joilta löytyy linkit syventävään aineistoon koskien kestävää elämää ja ekoarkea.

Kehittäjät: Riihimäen kaupunki

[Riihimäen kaupungin nettisivu: Kestävä elämä ja ekoarki](#)

[Testi "Kuka kestävän elämäntavan hahmoista olet?" \(pdf\)](#)

[Satu "Sipi Siilin syntymäpäivät" \(pdf\)](#)

■ OSALLISUUS

Saa kuulua! -opas

Inspiraatiopaketti "Saa kuulua! Oivalluksia osallisuuteen kaupungeissa ja kunnissa" on kokoelma helppokäyttöisiä ja innostavia neuvoja ja vinkkejä osallisuuden edistämiseen kunnissa.

Kehittäjät: Suomen ympäristökeskus, Et May Oy

[Saa kuulua! Oivalluksia osallisuuteen kaupungeissa ja kunnissa \(pdf\)](#)

[Saa kuulua! -kalvosetti \(pptx\)](#)

[Saa kuulua! -huoneentaulu \(pdf\)](#)

[Video 1: Saa kuulua! Mitä on osallisuus?](#)

[Video 2: Saa kuulua! Miten edistää osallisuutta?](#)

Osallistajan opas

Opas kuvaa osallistamisen prosessin sekä antaa hyödyllisiä käytännön vinkkejä erilaisten osallisuustapojen hyödyntämiseen.

Kehittäjät: Kuhmon kaupunki

[Osallistajan opas \(pdf\)](#)

Asukkaat mukaan kestävän kehityksen työhön – Esimerkkinä Espoon kaupungin Kestävän kehityksen tulevaisuuspaja (TUPA) -hanke

Käsikirja tarjoaa vinkkejä toteutuneen esimerkin kautta asukaspaneelin järjestämiseen. Käsikirja on tarkoitettu erityisesti kuntien ja kaupunkien osallistuustyön kehittämiseen, mutta kuka vain osallistamista tekevä taho voi hyötyä käsikirjan opeista.

Kehittäjät: Espoon kaupunki

[Asukkaat mukaan kestävän kehityksen työhön – TUPA-hankkeen käsikirja \(pdf\)](#)

[Involving residents in sustainable development work – TUPA handbook \(pdf\)](#)

■ JOHTAMINEN

Kaupunkien ja kuntien kestävyystyön ristikkäisvaikutukset – Työkaluja ja ehdotuksia tunnistamiseen ja arviointiin sekä synergioiden vahvistamiseen

Raporttiin on koottu yhteen kaupunkien ja kuntien kestävyystyön ristikkäisvaikutusten arviointiin soveltuvia työkaluja.

Kehittäjät: Gaia Consulting Oy, Sweco Finland Oy

[Kaupunkien ja kuntien kestävyystyön ristikkäisvaikutukset – Työkaluja ja ehdotuksia tunnistamiseen ja arviointiin sekä synergioiden vahvistamiseen](#)

Vipinää kestävään kehityksen – Agenda 2030 –työkirja –kunnille

Kunnille suunnattu opas kestävyystyön johtamiseen tukee YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden tulkitusta ja hyödyntämistä paikallistason poikkihallinnollisessa kestävässä kehityksessä.

Kehittäjät: Demos Helsinki

[Vipinää kestävään kehitykseen Agenda 2030-työkirja kunnille](#)

Esiselvitys kestävän kaupunkikehityksen kansainvälisten rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksien tehokkaammasta hyödyntämisestä

Esiselvityksessä on hahmotettu kestävä kaupunkikehityksen kansainvälisen rahoituksen kokonaisuutta: sekä rahoitusmahdollisuuksia että rahoituksen saamista tukevia verkostoja ja foorumeita. Työ rajattiin EU:n kansainvälisiin ohjelmiin ja keskeisiin pohjoismaisiin rahoitusmahdollisuuksiin.

Kehittäjät: PDGE Project Development Group Europe

[Esiselvitys kestävä kaupunkikehityksen kansainvälisten rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksien tehokkaammasta hyödyntämisestä \(pdf\)](#)

■ KIERTOTALOUS, HYVINVOINTI JA LUONNON MONIMUOTOISUUS

Reilun kiertotalouden käsikirja

Käsikirja toimii työn tukena kunnassa työskenteleville, kuntajohdolle, luottamushenkilöille sekä muille toimijoille, jotka ovat kiinnostuneet kehittämään kuntia ekologiset ja sosiaaliset hyödyt yhdistäen. Käsikirja auttaa ymmärtämään, mitä sosiaalisesti kestävä kiertotalous tarkoittaa ja miten sitä voi kunnissa edistää.

Kehittäjät: Motiva Oy

[Reilun kiertotalouden käsikirja \(pdf\)](#)

Miten monimuotoista luontoa voisi kierrättää? Keinoja biodiversiteetin vaalimiseen kuntien kiertotaloudessa

Selvityksessä hahmotetaan kiertotalouden ja luonnon monimuotoisuuden yhteyksiä uudelta näkökulmasta ja esitellään esimerkkejä mm. lahoppaan, kierrätysbetonin ja paikallisten siemenpankin hyödyntämisestä.

Kehittäjät: Villi vyöhyke ry

[Miten monimuotoista luontoa voisi kierrättää? Keinoja biodiversiteetin vaalimiseen kuntien kiertotaloudessa \(pdf\)](#)

Elämänmittainen lähivihreäpolku -tietopaketti

Tietopaketti lähiluonnon hyvinvointivaikutuksista kokoaa yhteen tutkimustietoa ja esimerkkejä luonnon ja viheralueiden vaikutuksista fyysiseen terveyteen, mielen hyvinvointiin, sosiaaliseen hyvinvointiin ja liikkumiseen.

Kehittäjät: Suomen ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, Tapio Oy

[Elämänmittainen lähivihreäpolku, tietopaketin esittelysivu](#)

[Elämänmittainen lähivihreäpolku -kalvosetti \(pptx\)](#)

[Elämänmittainen lähivihreäpolku -huoneentaulu \(pdf\)](#)

**KESTÄVÄ
KAUPUNKI**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment